

Giriş

Kamu hukuku devlet teşkilatını, devletin başka bir devletle veya bireylerle ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Birey-devlet ilişkileri bakımından kamu hukuku ilişkisi, devletin belirli bir konuda iradesini ortaya koymasıyla oluşur, dolayısıyla tek taraflıdır ve devlet bireyden üstün konumdadır. Kamu hukuku uluslararası kamu hukuku, Anayasa hukuku, genel kamu hukuku, ceza hukuku, idare hukuku, vergi hukuku, yargılama hukuku dallarından oluşmaktadır.

Uluslararası Kamu Hukuku

Uluslararası kamu hukuku, devletlerin birbiriyle ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerini düzenleyen kurallardan oluşur. Genel kabule göre uluslararası hukukun temel kaynakları, uluslararası antlaşmalar, uluslararası örf âdet ve hukukun genel ilkeleridir.

Uygulanabilir Antlaşmalar: Antlaşma kavramı ile uluslararası hukuk kişileri arasında, uluslararası hukuka tâbi hukuki sonuçlar doğurmak üzere meydana gelen irade uyuşmaları ifade eder, ancak irade uyuşmasının antlaşma niteliği kazanabilmesi için birçok koşulun bir araya gelmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Antlaşmanın oluşabilmesi bakımından gerekli ilk unsur; söz konusu antlaşmanın, uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında yapılmasıdır.

Uluslararası Örf ve Âdet: Uluslararası örf-âdet, uluslararası hukukun antlaşmalar ve hukukun genel ilkeleri dışındaki tüm prensip ve kurallarını içerir.

Hukukun Genel İlkeleri: Hukukun genel ilkeleri, tüm devletlerin ulusal hukuklarının ortak temeli olarak kabul edilmektedirler. Niteliği konusunda öğretide büyük tartışmalar bulunan bu ilkelere birkaç örnek vermek gerekirse; hakkın kötüye kullanılmaması, adaletten kaçınmanın yasaklanması, ayırım gözetmeme ve kazanılmış hak ilkeleri sayılabilir.

Anayasa Hukuku

Anayasa hukuku, devletin yönetim biçimi, erklerini ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini belirleyen ve ülkedeki bireylerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen anayasal kuralların toplamından oluşur. Türk Anayasa hukukunun temel kaynağını 1982 Anayasası oluşturur. 1982 Anayasası bakımından Türkiye Cumhuriyeti devletinde başlangıçta güçlerin yumuşak ayrılığı ilkesi benimsenmişti. 2017 değişiklikleri sonrasında 1982 Anayasası'nın başlangıçta kabul ettiği hükümet sistemi tümünden değişmiş ve hükümet sistemimiz parlamenter sistemden başkanlık sistemine çevrilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Temel Nitelikleri

1982 Anayasası'nın 1. maddesinde devletin bir cumhuriyet olduğu ifade edildikten sonra, 2. maddede ise cumhuriyetin temel nitelikleri hükme bağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri; insan

haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olarak sıralanabilir.

İnsan Haklarına Saygılı Devlet

İnsan hakları, modern sürecin bir ürünüdür. Bu haklar, insanların sırf insan oldukları için, doğuştan bazı hak ve özgürlüklere sahip olduğu ve devlet tarafından bunlara dokunulamayacağı yolundaki temel düşüncenin bir ürünü olarak, XVII. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet

Atatürk milliyetçiliğine bağlı bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, hangi ırksal kökenden olursa olsun vatandaşlık bağı ile devlete bağlı olan ve kendisini Türk kabul eden herkesi Türk kabul etmekte ve ona tüm vatandaşlara tanınan hakları ayırım yapmaksızın tanımaktadır.

Demokratik Devlet

Siyasal anlamda demokrasi, toplumdaki bireylerin doğrudan yönetime katılmak veya yöneticileri belirlemek suretiyle devlet yönetiminde etkili olabildikleri ve ifade özgürlüğü başta olmak üzere diğer temel haklarının teminat altında olduğu yönetim biçimidir.

Laik Devlet

Cumhuriyet, egemenliğin halka ait olduğu devlet biçimidir. Her ne kadar laiklik sıklıkla din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak ifade edilse de hukuki anlamda laiklik hukuk kuralı koyma yetkisinin beşerî iradeye, yani insan iradesine bağlı olmasını, bu konuda herhangi bir tanrısal referansla hareket edilmemesini ifade etmektedir.

Sosyal Devlet

Sosyal devlet-sozialstaat (refah devleti-welfare state), acımasız ve sert liberalizmin ortaya çıkardığı sorunları gidermeye yönelik olarak ortaya konulan ve serbest piyasa ekonomisinin yanında devlete birtakım sosyal sorumluluklar da getiren bir devlet anlayışını ifade etmektedir.

Hukuk Devleti

Hukuk devleti kavramı, en dar anlamıyla, devlet organlarının da, tıpkı toplumdaki bireyler gibi hukuk kurallarıyla bağlı olmasını ifade eder, yani hukukun üstün kılınması, hukuk kurallarının ayırım gözetilmeksizin tüm bireylere ve devlet organlarına eşit şekilde uygulanması, ortaya çıkan uyuşmazlıkların ise hukuk kuralları çerçevesinde çözülmesi gerekir.

Anayasa'ya Göre Devlet Organları

Devletin yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç temel erki bulunmaktadır. Yasama erkini TBMM, yürütme erkini Cumhurbaşkanı, yargı erkini ise bağımsız mahkemeler oluşturur. Bunlar: VII. Yasama yetkisi; Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindir. Bu yetki devredilemez. VIII. Yürütme yetkisi ve görevi; Madde 8 – Yürütme yetkisi ve

görevi, Cumhurbaşkanı (...) tarafından, Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. IX. Yargı yetkisi; Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

Yasama

1982 Anayasası'na göre yasama yetkisi TBMM'ye aittir ve kural olarak bu yetki devredilemez. TBMM 600 milletvekilinden oluşmaktadır ve (Any. m.75). On sekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

Yürütme

2017 Anayasa değişikliğinden sonra hükümet sistemimizde yürütme organı, Cumhurbaşkanından oluşan tek ayaklı bir erk olarak yapılandırılmıştır.

Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinden bazıları:

- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.
- Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.
- Anayasa'nın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.
- Kanunları yayımlar ve Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
- Kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.
- Anayasa'da ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

Yargı

Anayasa'ya göre yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır (Any.m.9). Hâkim ve mahkemelerin bağımsızlığı çok önemli bir unsurdur. Çünkü iyi bir adaletin başlıca şartı adaleti dağıtanların, yani hâkimlerin bağımsız olmasıdır. Zira en küçük bir yabancı unsurun müdahalesi ile bile bozulan kurum adalettir. Hâkimin bağımsızlığı, onun genel olarak herhangi bir kişi veya kuruma bağlı olmamasını, hiçbir kişi veya kurumdan emir almaması anlamına gelir.

Genel Kamu Hukuku

Fransız Devrimi sonrası Fransız öğretisinin bir ürünüdür ve bu dalın gelişmesinde Alman ekolünün de önemli etkileri olmuştur. Hukuk felsefesine yakın olan, devleti ve insan haklarını ele alan genel kamu hukuku bu bağlamda Anayasa hukuku ile yakın ilişkilidir. Devletin tanımı, öğeleri, tarihsel gelişimi, devlet yapıları ve insan hakları bu alanın temel inceleme konularını oluşturur. kamu

hukukunun en önemli çalışma konularından birisi de özgürlük ve eşitlik paradoksudur. Çünkü ikisi çoğu kez birbiriyle çelişir durumdadırlar. Bir devlette bireyler arası eşitliği sağlamak amaçlanırsa çoğu kez özel mülkiyet, ticari faaliyette bulunma, üretim araçlarına sahip olma gibi özgürlüklerin kısıtlanması söz konusu olacaktır. Ancak devlet bireysel özgürlükleri ön planda tuttuğunda ve bu amaçla özel mülkiyeti, ticareti ve üretim araçlarına sahip olmayı serbest bırakırsa, bu durumda da bu yolla zenginleşen bir sınıf ortaya çıkacak, bu da toplumsal eşitliğe zarar verecektir. İşte genel kamu hukuku bunlardan hangisinin toplumsal önceliği olduğu konusundaki görüşleri de konu edinmektedir. Ayrıca insan hakları kavramı da genel kamu hukuku içerisinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda kamu hürriyetleri terimi gibi temel hak ve özgürlükler şeklinde bir terim kullanıldığı da görülmektedir (Korkusuz, 1998: 12). Ancak özgürlük bir şeyi yapma ya da yapmama serbestliğidir. Hak kavramı ise özgürlükten daha geniş bir anlam taşır. Temel haklar, temel fonksiyon olarak devlet ve diğer bireyler karşısında kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü koruma altına alır.

İnsan hakları, bu kavramın ilk ortaya çıktığı zamandan beri değişik kriterlere göre ayrımlara tabi tutulmuş ve sınıflandırılmışlardır. Jellinek insan haklarını negatif statü hakları, pozitif statü hakları ve aktif statü hakları şeklinde bir ayrıma tabi tutmuştur:

1. Negatif statü hakları, kişinin devlet tarafından dokunulamayacak alanını çizen, bireyi devlete karşı koruyan haklar.
2. Pozitif statü hakları, bireylere devletten olumlu bir davranış, bir hizmet isteme hakkı tanıyan haklar.
3. Aktif statü hakları kişinin devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklar..

İnsan haklarını, kavramın tarihsel gelişim sürecine de paralellik arz etmesi bakımından birinci kuşak haklar, ikinci kuşak haklar ve üçüncü kuşak haklar şeklinde sınıflandırmak da uygun görülmektedir:

Birinci Kuşak Haklar (Klasik Haklar)

- a) Kişileri devlete karşı korur.
- b) Devlete kişilere müdahale etmeme ve karışmama yükümlülüğü getirir.
- c) Devlet kişiye karışmaz, pasif bir tutum sergiler.

Doğal hukuk akımı ve akımın devamı olan bireycilik öğretisi, bu özgürlüklerin kuramsal verilerini sağlamıştır. Bu haklar:

- Yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığı,
- Kişi özgürlüğü ve
- Kişi güvenliği,
- Düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü,
- Eşitlik hakkı,
- Seçme ve seçilme hakkı,
- Tarafsız yargıç önünde yargılanma hakkı,
- İnanç ve ibadet özgürlüğü,

- Dernek kurma hakkı,
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı,
- Dilekçe hakkı,
- Kamu hizmetine girme hakkı,
- Mülkiyet hakkı olarak sayılabilir.

İkinci Kuşak Haklar (Sosyal Haklar)

XIX. yüzyılda eşitlik ve özgürlükler herkese tanınmış olsalar da bunlardan sadece küçük bir zümre yararlanabilirken, yoksulluk nedeniyle büyük bir kısım haklarından faydalanamıyordu. İnsanların yaşam hakkı olmasına rağmen, basit hastalıklarda bile çaresiz kalabilme, ilaç ve doktora maddi gücün yetmemesi gibi. Özgür oldukları hâlde haklarından faydalanamayan çok kimse vardı, haklardan faydalanabilmeleri için desteklenmeleri gerekiyordu. İnsan hakları artık sadece bir özgürlük olarak değil; aynı zamanda devletten bir hizmet isteme yetkisi veren haklar olarak da düşünülmeye başlandı ve ikinci kuşak haklar bu şekilde doğdu.

Üçüncü Kuşak Haklar (Dayanışma Hakları)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkilerin gelişmesi ve birçok uluslararası örgütün kurulması ile insan hakları devletler üstü düzeyde gündeme gelmeye başladı.

- Çevre hakkı,
- İnsanlığın ortak mal varlığına saygı hakkı,
- Gelişme hakkı ve
- Barış hakkı

Üçüncü kuşak haklardan başlıcaları olarak sayılabilirler.

Ceza Hukuku

Ceza hukuku alanındaki genel kanun; 26 Eylül 2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. Ceza hukukunun temel kavramları suç ve cezai yaptırımdır. Bir hukuk normunun ceza hukuku anlamında bir suçu düzenleyip düzenlemediği ancak normun yaptırım kısmına bakılarak tespit edilebilir, yani ceza normu, kural ve yaptırım olmak üzere iki temel kısımdan oluşur. Kural kısmında suça ilişkin tanım ve buna uyulmasına dair emir yer alırken yaptırım kısmında ise kuralın ihlal edilmesi hâlinde uygulanacak yaptırım türü yer alır. Ceza normunu diğer hukuk kurallarından ayıran husus, normun yaptırım kısmında saklıdır.

TCK'ya göre, suç karşılığında söz konusu olabilecek yaptırımlar, ceza ve/veya güvenlik tedbiridir. Cezalar ise adli para cezası veya hapis cezası olabilmektedir.

İdare Hukuku

İdare hukuku, idarenin kuruluş ve işleyişini inceleyen hukuk dalıdır. İdare hukukunun temel konuları; idari yapı, kamu görevlileri, idari işlemler, kamu malları ve yönetimin denetimidir. Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin idaresi yetki genişliği

esasına dayanır. Mahalli idareler ise; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir. İdare kamusal faaliyetlerini idari işlemler vasıtasıyla yürütür. İdari işlemler tek yanlıdır, kamu yararı için yapılır ve kanuna dayanır. İdarenin insan ögesine kamu görevlileri ya da kamu personeli denilmektedir. İdarenin kamu malları üzerinde koruma, kullanma, gelir ve ürünlerinden yararlanma, genel ve özel olarak başkalarını yararlandırma, kamu malı olmaktan çıkarma gibi yetkileri vardır.

Mali Hukuk

Mali hukuk, devletin mali uğraşlarını, kamusal gelir elde etme ve harcama işlerini inceleme konusu yapmakta, Kamu gelirleri, kamu giderleri ve bütçe mali hukukun temel çalışma alanlarıdır. Vergi hukuku, genel vergi hukuku ve özel vergi hukuku olmak üzere iki alt dala ayrılır. Vergi hukukun temel ilkelerini; genellik, adalet ve kanunilik oluşturur:

- Genellik ilkesi, kural olarak, ayrımcılık yapılmaksızın herkesten vergi alınmasını ifade eder.
- Vergide adalet, vergilendirmenin mali güce göre yapılmasını vurgulayan bir ilkedir.
- Kanunilik ilkesi ise verginin kanunla konulmasını, değiştirilmesini ve kaldırılmasını ifade etmektedir.

Yargılama Hukuku

Yargılama hukuku, hukuki uyuşmazlıkların mahkemeler tarafından ne şekilde çözüme kavuşturulacağını düzenleyen kurallardan oluşur. Özel hukuk mahkemelerindeki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin kurallar medeni muhakeme hukukunu, cezai uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin kurallar ise ceza muhakemesi hukukunu oluşturur. İdari yargı organlarının yargılama yöntemleri ise idari yargılama hukukunun konusunu oluşturur. Ayrıca özel hukuka ilişkin bir hakkın devlet eliyle ve zorlamasıyla ne şekilde elde edileceğini düzenleyen, medeni muhakeme hukukunu tamamlayıcı nitelikte icra ve iflas hukuku da yargılama hukuku içerisinde yer almaktadır.